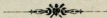

مکرمه

ادبی و سیاسی رسالهٔ اسبوعیه در

۳۰ نجی سنه

۲۴ رجب الفرد ۱۳۲۹

پنجشنبه

جزء عدد : ۱۰۵

توركلك عربلق مسئلهسى

وارى يوقى ! ...

بيروت : ۱۶ حزيران ۳۲۷

روايات تاريخيه ، وقايع و حادثات سالفه بشريه نك منابع و مولداتنه نه نظارله باقيلق لازم كله جكنى ، حقايقنه وصول ايچون نه طرفندن تدقيقده ، تحريسنه باشلامق ايجاب ايده جكنى - ده ايشه كيريشمدهن - لايقيه تعيين لزومى انسانه كندى تجاربه قدر هيچ برشى اخطار ايده ميور . . . ايشته بن ده قوانين اجتماعيه نك كوسترديكى طريق اوزره و فقط مطلقا قناعت تجربيه مه مستنداً دوشونمك ، دوشوندىكرى يازمق ، يازاركن اوتجاربمك امثله سبيله تنوير مدعيات اتمك ايستورم .

شو « قناعت تجربيه » كيفيته ديكر مواضع طولاييسيله بعض اعتراض ايدنلره راست كلام ، بونلرك خلاصه رويانى شو اوليور :

— برانسان ، برمدقق بولندينى برده بعض انسانلره كوريشور آنلردن بعض شيلر اوكر نمش اوله بيلير . . . لكن بو بعض شيلر ، اوراده كى حقايق كليته نك آينه انعكاسى اوله ماز . . . بر حقيقت قطعيه نى تماميله آكلامش ، ماهيته آكلامش اوله نيك ايچون او محيطك هر حاله على التفصيل مطلع اولمق ايجاب ايدر . . . اوت ، مجلدات ضحومه دن متشكل عموم بشريتك قوانين طبيعتى جامع بر « علم حكمت اجتماعيه » يازمق ايستيان بر متخصص حقنده بو مطالعه وازددر . . . آنچق بر موضوع معين و مستقل حقنده سرد ايديله جك مطالعاته اساس اولمق ايچون مقتضى شرائطك ده خصوصى و معين اوله جنى طبيعى دكيلىدر ؟ . . . مثلاً : بر قوم معينك

رقص ملیسی حقنده تبعانده بولنه جق ذاتک ، اوقومک فقه علماسیله ، یاخود باصمه تجاریله مناسبات تأسیسنه احتیاجی اوله مازی ! . . . هر حالده رقص عالمترینک ایچنه گیرمی ، آنکله متوغل اولانلرله مناسباتده بولنمی اقتضا ایدر . ایشته هر حالت اجتماعیته آریجه تدقیقی ایچون بوقاعدهیه رعایت ضروریدر . یالکیز احوالت حقنده نهکی شرائط تحتنده تبعات اجرا ایدیله جکفی اولدن تعیین ، حقیقته توصل ایچون مقتضی وسائطک کافهسنه مراجعت برلازمه اولور . آنک ایچوندرکه نظرمده « قناعت تجربیه » نک - بالخاصه حادثات اجتماعیته - بک چوق اهمیت و لزومی واردر . بن دیرم که : اگر [هربرت اسپنسر] ، اومجملات ثمنه - اجتماعیته سنی لوندرده درت دیوار آرمه سنده وجوده گتیرمش ایسه کنديسنه « واضع علم بر فیلسوف » صفتی ویرمکه بلا تردد چکینیر ، فضیلتی « جامع علم بر فاضل » راده سنده بر اقریم . هیچ بروقت « ایشیتدم ، اوقودم » کلتانی ، « کوردوم ، آکلادم » کلتایله قوت و قطعیتجه تقابل ایدم من بوراده نشر فضائل بحثنده دکلز ؛ بسط حقائق قیدنده یز .

زائرلر ، ساحلر ، مشاهدلر ، مجربلر سویلرلر ، یازارلر ، بونلرک متفرقاتی ارباب کمال ونظر جمع وتلفیق ایدرلر . آنلرک فضل البته منکر دکلدلر ؛ دیگرلریله قاریشدریله مازلر .

یکهلم اساس بحثه : منابع حادثات اجتماعیته وصول ایچون ایشک نره سندن باشلايه جغزی تعیین لازمدر ؛ دیشدم ، منابع حادثات ، ظن اولندیفی کی ، هر زمان مجاری طبعیه سی دکلدلر ؛ بعضاً بر مؤثر غیرطبیعی و عارضی دخی - قصدی اوله رق - اجرای تأثیره باشلارده ماهیه ، اساساً موجود اولمان بر حاکم تولدینه ، تحدشه سبب اولور ؛ سکرده ، یعنی - بعدالوقوع - احواله بر حادثه طبعیه نتیجه سی نظریله باقبیلیر . بوراده موضوع بحث ایدندیکم مسئله نکده اوقیلدن اولوب اولمادیفی تدقیق ، مولدات حقیقه سی تعیین ایچون - دیدیکم کی - عن بعد مسموعانه دکل ، عن قرب مشاهدات وتفحصاته مستنداً سرد مطالعانه بولنه جفم .

طفولیت و شبابت اولیه دوره لر می سوریه قطعاً سنده کچیرمش ایدم ؛ کرچه اوزمان بوگا دار برشیلر کوروب ایشتامشدم ؛ هایدی بونی ، بومسالله عطف نظر ایتماش اولدیفمه حمل ایدمده اوزمانه عاند خاطراتی بوحسابه ادخال ، اودوره مشهوداتی تأیید ملاحظاته اتخاذ مثال ایتمیم . آندن صکره ، یعنی ۳۰۷ سنه سندن ۳۲۵ سنه سنده قدر اوزاق بولندیفم عربلق عالمی حقنده ده هیج برشی ایشتامش اولهیم ؛ یاخود ایشتیمده مؤیدات حقایقندن صایه مام ؛ زیرا مسموعات اوزرینه بنای حکم ایتمک ایسته یورم .

بن «تورکلک - عربلق» ترکیبی اعلان مشروطیتندن اول صورت جدیدده ایشتامشدم ؛ کیم بیلیر بلکه واردی ده بنم خبرم اولمیوردی ! . . . ایلک صحیفه حریتی متعاقب «صباح» غزته سنده محررلک ایتمک باشلامشدم ؛ اووقت هیاکل استبداده قارشی بیشتر تعریضات اجرای عملیاته باشلادیفی ائشاده «عزت العابد پاشا» به ده حصه آریلیوردی ؛ فقط دیگر عزت پاشالردن تفریق ایتمک ایچون باشنه بر «عرب» صفت فارقه سی علاوه ایدیلیوردی ؛ ذاتاً دور حمیدیده ده او عنوانه زبازد بولنیوردی . آرمه ده بر فرقه وارسه دور سابقده پک محدود السنه ده و محترزانه سویله نیور ، دور لاحقده علناً و بر چوق اوصاف خسیسه به تردیفاً صحائف مطبوعاته نشر و تعداد ایدیلیوردی . عزت پاشایه اضافه ایدیان بو «عرب» کلمه سی اولاد عربجه خوشه کیتدی ؛ غزته اداره لرینه پروتستولر یاغدی . واقعا و یازیلری یازانلرک بو صفتک اضافه سیله عرب بلغه عاند بر فکر مخصوصلری یوقدی ؛ بونی یگیدن ده احداث ایتمش دگلردی ؛ لکن نظر خلقده مذموم ، سیئات ایله مشهور اولان بر شخصک هویتی تفهیم ایچون بر قوم محترمک عنوان موجودیتی استمال ، اوقوم اولادینک جالب حدتی اولدیفندن ، بوصوله تعیین هویت فکرندن درحال واز یکیلدی ؛ و بو رجوع ایله مقصود اصلیده جنسیت مسئله سی بولمادیفی فعلاً گوستردی .

دور سابقده عبدالحمیدک «بلا تفریق جنس و مذهب» بولتیقه سنه اولان رعایتی همیزجه معلوم و مسلمدر ؛ شوقدرکه طرز تطبیقی بشقه بر یولده ایدی . آنک

ابوالهداری، شیخ ظافر لری، مطرانلری، ملحه لری عنصر عربی، قسطا کیلری، جورجیلری، . . . روملری، آغوبلری، میقائیللری، اوخانسلری ارمیلری؛ حتی ابراهاملری موسویلری تطیب فکریله ایدی؛ فداکارلقلرینه گؤگندیکی آرناوودلرده بشقه صورتله متوجه ایدی؛ خلاصه عناصر عثمانیه نك جمله سنی، که دینی، لازینی، صربی، بلغارینده اونونمور، هپسنه آیری آیری خصوصی التفات آیریوردی، آرتق بوندن هرکس ممنونمیدی آکلاشیله میوردی؛ چونکه هیچ بری آغزینی آجوب بوزمینده برشی سویله میور سویله به میوردی؛ ظاهرأ هرکس ممنون کی گورونیور، فقط کیمسه نك عنصریت و قومیت نامنه برشی سویله مکه وقتی یوقدی که . . . هرکس «سایه شاهانده متمم»، هرکس «سایه ولی نعمت بی منته» ممنون و مستفید ایدی. میدانده برچوبان ایله سوریسندن بشقه برشی یوقدی . . . اوت، اعتراف ایدلم. ۹ تموز آقشامنه قدر بو سویله ایدی، قلیرنده حرارت حیت غلیان، نار محبت و طیه فوران ایدنلر بیله بو آتشرینی رماد صبر و تحمل ایله اورته رک ظاهرأ بشوش و خندان گورینمکه، «سایه» جیلره فعلاً و قولاً اشتراك ایتسمه لرده ایشی سگوتله کچیشدیرمکه مجبور ایدی . . . بو سویله دکلیدی؟ . . .

طبیعی بوراده دورینك مقایسه سینه کیریشیمه جکم؛ یالکیز احوالته بو حالت آرمه سنده کی فرقلردن «عنصریت» و «قومیت» نقطه سینه عائد اولان قسمیه اکتفا ایده جکم. اوت اقدام! اودورده عربلق ترکک نه حقیقه، نه ده لفظاً موجود ایدی . . . ملیت نامنه سویله مک: حتی دوشونمک ممنوع اولنجه آرتق «اکثریت مستعده»، «شخصیت» و «فردیت» نامنه حرکت، اونقطه دن تعقیب امل و منفعت ایتمکه باشلار. اوله ایدی ده.

فجر حریت و مشروطیتك انفلاقیه زعماء افکار، ملیت نظریاتی اورته یه آتمه، او هواردن چالمغه باشلادیلر . . . بنجه یك عجله ایتدیلر؛ حلقه تدریسلرینی تشکیل ایدن سامعینی قارشیلرنده هر نوع تلقینات حقائق جویانه یه مستعد دماغلردن

مرکب ظن ایتدیلر . تاریخ عثمانینک مهم صفحاتی املا ایدن (قرمان) زاده لر تبعه سنک شو جامعه عثمانیه نه قدر بطی بر حالده التفات ایده بیلدکلرینی ، صکرده عصر لرجه اداره مزده قابوده مغلوبیت نتیجه سی الیزدن چقان رلر خلقنک حکومت جدیده لرینه - منتظم وعادلده اولسه - ایصینه مامسندن طولایی ماملکنی صاهر ق ، اجدادینک قهرلری اوزرینه باصه رق اختیار مهاجرت ، اسکی حکومتلرینک زیر جناح ابوت و حمایتنه التجا و طلب وحدت ایلدکلرینی نظر دقته آلق ، عبدالحمیده ده - دنیایی طولدیران مظالمنه قارشینی - « خلیفه الله » امیر المؤمنین ، پادشاه مطاع « نظریله باقش و بو اعتقادینه ، بروز نور حریت ، ظهور شمس عدالت ره غما مربوط ومنجذب قالمشلاک هر حالده کتله اکثریتی تشکیل ایتدیکنی یئک ، بونلری تدریجاً و آلیشیدیره آلیشیدیره اداره جدیدیه یاناشدیرمق لازمه سنه دقت ایتک ایسته مدیلر نطوقلر ، قونفرانسجیلر ، محررلر معدده - ملتک هضم ایده مبعکی اطعمه جدیده وغیر مانوسه و فقط بطیئه ایله پیش امته برمانده تجدد قوردیلر

بو حال بکا بابلده کی « تبیل السنه » خرافه سنی اخطار ایتدی ؛ اقلی - ولوکه قوپوق تل ، قیریق آلت ایله - اوزاقدن دیکله یئلره طاول واری بر آهنگدارلق ارانه اولینور ، یاخود عبد الحمید و عونیه سی بونی ارانه چالیشیوردی آهنگمزلکلر هپ داخلده ، یعنی آره مزده قالیوردی ؛ عادتا آغزی مهرلی برمایع شیشه سی کی طیشندن کورن ، محتویاتنک رنکندن خوشلانماسه بیله ایچنده کینک قوقوسنی آ کلایه میوردی . آ کلامغه چوق چالیشور ، شکندن بر چوق معانی چیقاریور ، لکن بر درلو حکم قطع سنی وبره میوردی و :

— بلکه ... عجبا ؟ ! ... دیوردی .

بزلر ، فقط همیز دکل ، فکر آ از چوق تنور ایدنلر مز مرضیزی پک کوزل بیلور ، تقدیر ایدیوردق ؛ آه ! یالکیز دوایی بوله میوردق . بلکه بولقدن ده عاجز ایدک

اولانلر اولدی ، شو حال حاضر نقطه سنه ناصل کلدکسه کلدک بن هیچ

بر وقت عثمانليگك عاقبتى ، لهستانك صوك يدى سنه لك بقيه حيات اجتماعيه سنه قياس ايتك ايسته م واهمهم آره لقدم - بعض مجبرات حوادثك الجاسيله - بنى اوقياسه سوق ايتسه بيله برچوق محاكاهه ، مناقشاهه آنى دفع وردد چاليشيرم . بر درلو موضوعه كيريشه ميورم ؛ اطرافنده آبقيرى طولاشيورم . ارباب مطالعه دن برى بوحاله اعتراض ايتسه ده حق ويريرم ، چونكه ظاهرأ عادتا صدددن بيله چيقمش بولنيورم آتجق بونلر هپ صدد مهممك مقدمات ضروريه سندنر .

تبليل السنهيه اوغرادق ؛ دور سابقده يواش يواش ، گيزلى گيزلى ، ساكن وخاموش توجيه ايديلان نقطهيه شيمدى سريع آديلرله ، حتى ايجاب ايدرسه صورت رغبه ده وصول حرص و آرزوسى اورتهيه آتيلور ؛ آچيق سويله به جكم : صر بلر عربلقلرينى تركلر تركلكرلرينى ، آرناوودلر آرناوودلقلرينى ، روملر روملقلرينى والح اقللرى « سايه شاهانده » قولاً و شكلاً متحد ويك وجود ياشامق ادعاسنده بولانلر ، شيمدى « سايه حریت و مشروطيتده » مفترق و منفصل ياشامق و فقط عين زمانده « خالص عثمانلى حسياتيله !! » ياشامق آرزوسنى اظهار ايتمكه ، بوحائث طولوسى سوزلرله يايغاره قويازمقدمه ، يازبلريله ، صحيحلريله دنيايى طولدير مقدمه درلر

بونلر كيم ؟ عربلرمى ؟ آرناوودلرمى ؟ خالص روم و يا ارميلرمى ؟ بن بونك جوابنى قولاي ويريرم :

— دور حميده آمريقاد ينى اوفورلمش ، انكلتره دن كجرك ، روسيهيه اوغرايه رق ، بلغارستاندن آتلايه رق عودت ايتمش درت بحق ارمى كنجك استقلال خولياسيله رفع ايتمش اولدقلرى صحيحله آنلرگي ياره ايله اطماع ايدلمش قاج مجنون اشتراك ايتمشدى ؟ بر زمانده كه عموم اصحاب فكر و نظر او اداره سيته دن قورتلوق حرصنده ايدى بز ائى تيقن ايدم بيليرزكه : جدى دوشونان ، منافع حقيقه و طنى بيلان ، سعادت ملتى حقيه تقدير ايدن ارباب حيت نقطه .

جامعه عثمانیه اوقدر باغلی ، اوقدر باغلیدرکه اقرابطه بی فک ایده بیهلجک هیچ بر قوت متصور دگدر . هله حالندن ممنون ، روابطندن امین بر قومک آرمسته بر فنیله اشمنزاز صالیورمک قدر بر جنایت قطیعه اوله ماز ؛ استقبال ایچون تصویر ایتدیکی یالدرلی رؤیالرك آجی ، الیم کابوسلرینی کندی کوزلریله - عقلجه حالنی اعلا ایده جکی - قومک اوزرنده گوریر . آنک بوسوزمه شدتلی بر جوابی وار ؛ دیرکه :

— سن محقق انقلابات سیاسیه نك عواملندن بیخبرسك !... برملتک استحصال سعادت ایچون بدایتنده پك چوق قربانلر ویرمه لی ، فداکارلقلر ایتمه لیدر !... بن ده شویله محیب اولورم :

— مبسوطات واقعه مه قارشی بو اتهامکده حقلیسك ... یالکیز سن قیاسکده پك طالعین طاوورانیورسك عزیزم ، سن بو جمعیت عثمانیه انقلاباتی فرانسزلرك ، انگلیزلرك ، ایتالیانلرگکته می اویدورمق ، آنلرله می مقایسه ایتمک فکر نده سك ؟ ... هیات کاشکی اوقیاسه امکان ویرمک اسبابك تطبیق نده سلیم اول رده دوجار اولماسه یدی !...

شومحاوره خیالیم بگا طوغری دوشونجی بر آدمک غایت مصیب اوله رق تلقی ایتدیکم برجهل سنی اخطار ایتدی . دور سابقک اواخر نده سلانیک ولایتک (قره فریه) قضا سنده قائم مقام بولنیوردم ؛ اوصره لرده سکنه قضانك اکثریتنی تشکیل ایدن روم عنصریله اقلیتنی ترکیب ایدن اولاح عنصری آرمه سنده دهشتلی برگرکینلک ، گرکینلک ده دگلده بر عداوت مدهشه واردی . اولاحلر روملرك فجیع تعدیاته اوزر اقمده ایدی ؛ اولاح متعینانندن الك عاقل وفطین طانیغش بر ذات برمناسبتله بگا دیمشدی که :

— نیچون سلاطین عثمانیه دور فتوحاتنده ، دها بتون اوروپا اویقوده ، خرسیتیانلق عالمی ضعف وغفلتده ایکن ممالک مفتوحه لری اهالیسنی دیناً توحید ، عنصر آ مزج وتالیف ایتمه دیلر ؟ اگر بو دولت معظمه بی تشکیل ایدن عناصر ده او وقتلر هیچ اولمازسه دیناً برلشمش اولسه یدی ، شیمدی شو غوائل داخله

و خارجیه دن مصون ، غایت قوی بر حالده بولنوردق . . . شیمیدی ایسه هیئات ؛ آرتق اوزمانلر کچمیش بولینور بوگون اتحاد حقیقی ایچون بشقه طریقلر دوشونمیلدر .

او ذات ، بوسوزلرینی سؤیله دیکی زمان صورانقلابیزک پک یقین بر زمانده نفخ اولنه جغنی یلیبوردی . بوگون آنک آرادینی ، لزومنی ده اوزمان حس ایندیکی اتحادک زمانی تمامیه حلول ایتمشدر ، حتی اگر ینه مسامحه کار و مهممل طاوورانیرسه ق بودفعه کی تجربه لر مزک صوکنجیسی اوله جقدر ؛ زیرا ضایع ایده جک زمان مدخر من یوقدر و قالامشدر .

ایشته آنجق بو مختلف مقدراتدن صکره موضوع مقصوده کچه بیسایلم ؛ جمله کزجه معلوم اولدیغنی بیلدیکم حالده ینه بوراده آنلردن بحث ایدیشم سلسله . افکار و مطالعاته بر آهنگ جریان وتوالی ویرمک ایچوندی ؛ معذور طوته کزی تمی ایدرم .

بش آلتی آیدن بری بیروت و مصر غزته لرنده شدتلی بر صورتده سستونلر طولدیران و بللقابله آره لقمده استانبول غزته لرنده مسافرت ایدن « عربلق - تورکک » مسئله موضوعه سنک اسباب حدوثی عجا بین العنصرین اساساً و خفياً موجود براختلاف افکار دمشوارک ، مشروطیت مساعدانندن بالاستفاده اورتهیه چیقمش طنین انعکاس ایتدیر . . . یوقسه وجودی یوق ایکن بعض اصحاب غایاتک بالالتزام ایجاد ایتک و افکار عمومیه یی آلیشدره آلیشدره زورله وجوده کتیرمک ایسته دکلری بر نوزاد اغراضمیدر ؟

بو خصوصده بر حکم قطعی ویره یلک ایچون عجله ایتک کلز ؛ ثانی و بصیرتله ، یوقومک اعالی وادانیسیله اختلاط و مناسباتده بولنورق حالات روحیه لرینی تدقیق ، آمال و تمایلاتنه یقیندن اطلاع ایله حقیقت مسئله به وقوف ممکن اولور . . . ایشه بنده اوله یایق ایسته دم و یاپدم . سوریه افکار عمومیه سنک هانده مرکز انقسام وتلاقیسی صابیلان بیروته تمایلات عمومیه عربیه نک (بورس) سی ، معاملات

و مناسبات اجتماعی و اقتصادی سنک عمومی بانقہ سی ، توزیع کا ہی نظریہ باقیہ بیایر ،
زیرا فکر آ ، علماً ، ادباً ، اقتصاداً ، تجارتاً ، سیاستاً سوریه قطعہ سی بلادینک
عمومہ فائق و متقدمدر .

بورادہ کی طبقات مختلفہ خلق ایلہ مناسبات متعددہ ایلہ تماسدہ بولندم ، حالادہ
بولنیورم ؛ بن بولردہ تورکلرہ قارشى هیچ بر فکر خصوصیت و نفرت کورمدم .
حس ایتمدم . بوکا — مثال خارجی اولہرق — افراد عسکریہ مزک بر قشلہدہ ،
بر قاراواندن یک بیدکلری حالہ قدراش کی کچیندکلرینی ہمیزک کورمکدہ اولدیغنی
سویلیہ بیلیرم .

[ما بعدی کلہ جک نسخہدہ]

